

*Аханова А., викладач,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради*

ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зміни, що відбуваються в суспільстві, науці, техніці і технологіях, викликають необхідність зміни трудових функцій і зумовлюють появу нових професійних обов'язків. Для того, щоб бути успішним у професійній діяльності, необхідно бути мобільним, креативним, комунікативним.

Цифрове освітнє середовище – це реальність, у якій живе сучасне суспільство. В умовах цифрового середовища навчання в учнів формується багато найважливіших якостей та вмінь, що затребувані суспільством ХХІ століття та визначають особистісний та соціальний статус сучасної людини: інформаційна активність та медіаграмотність, уміння мислити глобально, здатність до безперервної освіти та вирішення творчих завдань, готовність працювати у командах, комунікативність та професійна мобільність, виховуються громадянська свідомість та правова етика.

Педагогічному працівнику цифрове освітнє середовище дозволяє використовувати широкий спектр сучасних інформаційних технологій, що потребує переосмислення навчального процесу щодо зміни практики його організації, де однією з першочергових стає завдання вироблення та реалізації нового підходу до його планування. Використання сучасних інтернет-технологій дає вчителю можливість провести будь-який урок на вищому технічному рівні, насичує урок інформацією, допомагає швидко здійснити комплексну перевірку засвоєння знань.

Тенденції цифровізації освіти, а також перспективи поширення новітніх ІКТ та цифрових інструментів забезпечення організації навчального процесу досліджено у багатьох працях сучасних науковців. Значний вклад у дослідження проблематики зробили В. Биков [1,7], В. Зайчук, О. Овчарук [2], А. Гуржій, В. Лапінський [3], Л. Карташова [3-5], І. Пліш, І. Іванюк [2], С. Ніколаєнко та ін. Так, В. Биков досліджує різні аспекти цифровізації освіти та розвитку інноваційних технологій в умовах цифрових трансформацій. Науковцем визначено, що цифровізація, як глобальне явище, є об'єктивним фактором використання цифрових та інноваційних технологій в освіті; в свою чергу, актуалізація цифрових трансформацій пов'язана із розвитком штучного інтелекту, робототехніки, мобільно-орієнтованих методів навчання, поширенням технологій віртуалізації інформації, формуванням практики використання електронних інформаційних баз і систем, а також становленням мереж

постачальників ІКТ-послуг [1, с. 192]. Окрім того, В. Биков, В. Зайчук, А. Гуржій та ін. досліджують готовність педагогів до цифрових трансформацій. Науковцями було визначено, що важливим фактором підвищення прихильності викладачів до змін у традиційному устрої навчання, а також подолання такої проблеми, як небажання педагогів запроваджувати цифрове дистанційне навчання, є робота над підвищенням рівня їх цифрової грамотності і компетентності, а також забезпеченням гідних умов для безперервного професійного розвитку [2, с. 8]. А. Гуржій, Л. Карташова та В. Лапінський аналізують цифровізацію освіти в контексті зміни суспільного устрою та впливу цих процесів на організацію навчання. Визначено характерну ознаку сьогодення – перехід суспільства від постіндустріального до інформаційного. Науковці стверджують, що за таких умов проникнення цифрових технологій в систему освіти є неминучим, оскільки цифрові технології стають потужною продуктивною силою суспільства. Науковці зазначають, що «людство вступило в новий тип цивілізації – інноваційний. Його характерною ознакою є прискорена зміна знань, технологій, інформатизація життєдіяльності» [3, с. 10]

Цифровізація освіти є сьогоденним трендом, який отримав стимули для розвитку у зв'язку із інтенсифікацією цифрових трансформацій, поширенням цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні школярів і студентів, а також вибором Україною інноваційно-орієнтованого вектору розвитку системи освіти. Цифровізація може бути дослідженою у різних вимірах – як стратегічна ціль, як результат динамізації розвитку технологій та зростання темпів інноваційної активності, як соціокультурний феномен, як інструмент забезпечення організації функціонування системи освіти в умовах дистанціювання та прагнення учасників освітніх процесів зберегти гнучкість і автономність навчання. Досліджуючи цифровізацію як стратегічну ціль варто визнати, що її досягнення передбачає реалізацію трьох завдань – факторів успіху побудови цифрової системи освіти [4]:

1. Стимулювання процесів проникнення технологій у програми навчання.

2. Поглинання цифрових технологій системою освіти та адаптація традиційних методик навчання до вимог високотехнологічного, постіндустріального суспільства, дотримуючись стратегії збалансованого використання традиційних та неформальних інструментів забезпечення освітніх процесів.

3. Інтенсифікація практичного використання технологій в освіті.

Як соціокультурний феномен цифровізація є перспективним механізмом оновлення й розвитку сучасних закладів освіти. Сутність феномену полягає у кардинальній зміні форм навчання у напрямку формування їх нової якості. Феномен діджиталізації передусім має важливе значення для громадян, які безпосередньо залучені до взаємодії із прогресивними

цифровими технологіями. В ході цифрових трансформацій відбулись зміни в організації системи освіти, які отримали своє відображення в оновленні форм навчання та принципів побудови навчального процесу. Визначальними факторами, які детермінують діджиталізацію як соціокультурний феномен, є відсутність умовних географічних бар'єрів для поширення цифрових технологій, глобальна доступність інформації і необмеженість її обсягу. Ці аспекти свідчать про те, що цифрові трансформації стали невід'ємною частиною стратегії реформування системи освіти та вже сьогодні відіграють важливу роль у побудові навчальних процесів.

Нескладно уявити, що найближчий період в професійній освіті буде присвячений формуванню фахівців нового покоління, які володіють цифровими компетентностями та готові функціонувати в цифровому просторі. Отже, відбудеться модернізація системи професійної освіти, з'явиться необхідність оновлення матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів сучасною цифровою технікою, цифровими освітніми технологіями і відповідно педагогічними працівниками, здатними трансформувати увесь освітній процес.

Вже сьогодні перехід до дистанційної освіти викликав стрімку зміну інформаційної взаємодії у сфері освіти:

- перехід до нелінійного й гіпертекстового представлення навчального матеріалу;
- розширення видів інформаційної взаємодії між педагогом та здобувачем освіти;
- зростання автономії здобувача освіти;
- розвиток самоосвіти в синхронному або асинхронному режимі;
- змінилися формати й структура представлення навчального матеріалу;
- збільшився рівень відповідальності всіх учасників освітнього процесу за результати навчання.

Всі ці процеси вимагають від системи професійної освіти не тільки постійного освоєння і впровадження цифрових інструментів навчання, засобів і технологій навчання, а й переосмислення своєї ролі й прийнятті відповідних організаційних заходів, як внутрішніх, так і у взаємодії із зовнішнім середовищем з урахуванням особливостей освітнього процесу.

Одним із перспективних напрямків модернізації професійної освіти є розробка цифрового освітнього середовища, що надасть змогу кожному здобувачеві освіти мати доступ до навчання у будь-який час та будувати індивідуальну траєкторію навчання. Такій підхід повною мірою відповідатиме студентоцентрованому підходу.

Для досягнення цих цілей системі професійної освіти необхідно розв'язати такі завдання:

- розробити єдині вимоги до структури та змісту контенту цифрового освітнього середовища;
- в рамках кожної освітньої програми визначити рівень застосування цифрової освіти в навчальному процесі та для кожної конкретної дисципліни;
- визначити можливості застосування наявних і розроблених цифрових освітніх ресурсів та забезпечити за потреби підвищення їх якості;
- сформувати алгоритм цифрової трансформації освітнього процесу;
- розробити та за умови успішної апробації впровадити модель організації навчального процесу із застосуванням цифрового освітнього середовища [7].

Освітній процес в рамках цифрової трансформації професійної освіти повинен ґрунтуватися на обов'язковому поєднанні активних форм і віддалених занять: проведення вебінарів, віртуальних дискусій в форумах, рольових і ділових ігор в форматі веб-квестів, круглих столів в чатах, блогах, проєктної діяльності на основі вікі-технології та самостійної роботи здобувачів освіти.

Також для цифрової трансформації професійної освіти необхідно розділити освітній процес на дві частини, що буде проходити з частковим застосуванням цифрового освітнього середовища (проведення лабораторних робіт та виконання практичних завдань на реальному обладнанні) та вивчення якої буде в повному обсязі реалізовано із застосуванням цифрового освітнього середовища, де в якості проміжної атестації з цих дисциплін в навчальному плані встановлені заліки без оцінки. Для всіх видів аудиторної та позааудиторної роботи за цими навчальними дисциплінами розробляються електронні навчальні модулі, які обов'язково розміщуються в цифровому освітньому середовищі.

Основні переваги цифрової трансформації освітнього процесу саме для професійної освіти полягають в наступному:

- створюється гнучкий графік виконання здобувачами освіти навчальної роботи і відповідно можливості вибору індивідуального темпу руху за навчальним планом;
- створюються умови для реалізації інклюзивної освіти;
- змінюється структура діяльності педагога, основними функціями, які займають більшу частину його часу, стають: проєктування навчальної роботи, підготовка навчальних завдань для самостійної роботи по всьому змісту дисципліни, контрольних завдань зі ступенями захисту достовірності результатів, індивідуальне консультування в дистанційному режимі, контроль і оцінка результатів навчальної роботи;
- змінюється організація навчання і управління освітнім процесом [5].

На перший план виходить організація підготовки самостійної роботи здобувачів освіти і координація їх діяльності за допомогою дистанційних засобів. Основні зусилля спрямовуються на організацію освітнього процесу з урахуванням особливостей, намірів і здібностей кожного здобувача освіти.

- академічна мобільність в умовах цифрової освіти надасть можливість здобувачам освіти в будь-який момент змінити траєкторію своєї освіти з мінімальними втратами часу і максимальним збереженням отриманих на попередніх етапах освіти академічних досягнень.

Отже, одним з головних завдань модернізації системи професійної освіти є створення умов для якісного навчання. Саме реалізація заходів щодо впровадження цифрового освітнього середовища дозволить створити умови для формування цифрової компетентності фахівця, дозволить бути конкурентоспроможним та ефективно функціонувати цифровій економіці.

Список використаних джерел:

1. Биков В., Спірін О., Пінчук О. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 191–198.

3. Гуржій А. М., Карташова Л. А., Лапінський В. В Інформатизація загальної середньої освіти в Україні. Modern achievements of science and educations: зб. пр. XIII Міжнар. наук. конф.. Хмельницький: ХНУ, 2018. С. 9–13.

4. Карташова Л., Сорочан Т. Цифрове навчальне середовище наступного покоління: як буде виглядати екосистема навчання після ери LMS. Інформаційні технології в професійній діяльності: зб. мат. XIV Всеукр. наук.-практ. конф.. Рівне: РВВ РДГУ. 2021. С. 19–22.

5. Карташова Л., Пліш І. Цифровий порядок денний розвитку освіти: спрямованість на формування цифрових компетентностей. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2020. №1 (11). С. 135–139.

6. Іванюк І. В. Виклики дистанційного навчання в Україні в умовах карантину Covid-19. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2021. №3 (2). С. 1–4.

7. Биков В., Спірін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття». 2020. №1. С. 27–36.